

GLOBÁLIS TÁRSADALMI PROBLÉMÁK

GEOGRÁFUS MESTERSZAK
(NAPPALI MUNKAREND)

TANTÁRGYI KOMMUNIKÁCIÓS DOSSZIÉ

MISKOLCI EGYETEM
MŰSZAKI FÖLDTUDOMÁNYI KAR
FÖLDRAJZ-GEOINFORMATIKA INTÉZET

Miskolc, 2018

TARTALOMJEGYZÉK

1. Tantárgyleírás
2. Részletes tematika
3. Gyakorlati feladatok
4. Vizsgakérdések, írásbeli zárthelyi dolgozat

1. Tantárgyleírás

Tantárgy neve: Globális társadalmi problémák Tárgyfelelős: Siskáné Dr. Szilasi Beáta, egyetemi docens	Tantárgy kódja: MFKST740001 Tárgyfelelős tanszék/intézet: Földrajz-Geoinformatika Intézet
Javasolt félév: 4.	Tantárgyelem: kötelező
Óraszám/hét (ea+gyak): 1+1	Előfeltételek: MFKST730001, MFKST730002
Kreditpont: 2	Számonkérés módja (a/gy/v): aláírás és vizsga
Tagozat: nappali	
Tantárgy feladata és célja: <p>A globális problémák köre egyre bővül és a kezelésükre irányuló törekvések sikeressége egyre fontosabb az emberiség számára. Globális problémának nevezzük azokat a társadalmi, gazdasági és környezeti jelenségeket és folyamatokat, amelyeknek hatása nem szűkíthető le országos, regionális vagy térségi szintre, hanem a Föld egészére kiterjed. A humán krízis elemeinek, és kezelési lehetőségeinek vizsgálata tartozik a tárgyhoz. Foglalkozunk a problémák mennyiségi növekedésével, ami az emberiség létszámának és természetátalakító tevékenységének növekedésével függ össze. Valamint a minőségi növekedéssel, ami a technika fejlődéséhez, a nemzetközi munkamegosztás nagyarányú kiszélesedéséhez, valamint a világ országainak kölcsönös egymásrataltságához kapcsolódik. A tárgy keretében alkalmazzuk a földrajztudomány általános és specifikus jellemzőinek, belső törvényszerűségeinek, legfontosabb fejlődési irányainak összekapcsolását a rokon szakterületekhez.</p>	
Fejlesztendő kompetenciák:	
tudás: Ismeri a geográfia tudományos eredményeken alapuló aktuális elméleteit, modelljeit, valamint tisztában van szakterületének lehetséges fejlődési irányjaival és határaival. Ismeri a földrajztudomány általános és specifikus jellemzőit, belső törvényszerűségeit, határait, legfontosabb fejlődési irányait, kapcsolódását a rokon szakterületekhez. Ismeri a földrajz vizsgálható folyamatait, rendszereit, tudományos problémáit, erről széles körű szakirodalmi tájékozottsággal rendelkezik. Ismeri a természet- és társadalomföldrajz mélyebb összefüggéseit, az ezekre vonatkozó elméleteket.	
képesség: Képes a földrajztudomány ismeretrendszerét alkotó különböző elképzelések részletes analizésére, az átfogó és speciális összefüggések szintetizálására és azok értékelésére, a földrajztudományi elméletek, elvek kritikus szemléletű bírálatára a változó természeti és társadalmi környezet tükrében. Képes sokoldalú, interdiszciplináris megközelítéssel azonosítani speciális szakmai problémákat, feltárni és megfogalmazni az azok megoldásához szükséges elméleti és gyakorlati hátteret.	
attitűd: Törekszik a földrajzi szférákban lejátszódó folyamatok minél szélesebb körű megismerésére, szintetizálására. Törekszik arra, hogy a földrajzi problémákkal kapcsolatos feladatait beosztott kollégáival együttműködve, szakmai véleményük figyelembevételével végezze. Hitelesen közvetíti szakmája összefoglaló és részletezett problémaköreit, a fenntartható fejlődés iránti elkötelezettsége irányítja és alakítja tetteit. Törekszik arra, hogy a geográfia területén tudását folyamatosan továbbfejlessze.	
autonómia és felelősség: Jelentős mértékű önállósággal és felelősséggel végzi átfogó és speciális földrajzi szakképzettséget igénylő elméleti és gyakorlati összefüggések megalkotását, modellezését. Kialakított szakmai véleményét előre ismert döntési helyzetekben önállóan képviseli, és felelősséget vállal azok környezeti és társadalmi hatásaiért. Különböző bonyolultságú és különböző mértékben kiszámítható kontextusokban a módszerek és technikák széles körét alkalmazza önállóan a gyakorlatban.	

Tantárgy tematikus leírása:

2018.02.16. 1. ea. Bevezetés. A globális társadalmi problémák kialakulása, alapjai.

1. gy. A gyakorlati óra feladatainak ismertetése.

2018. 02. 22. 2. ea. A népességnövekedés dinamikája, népességnövekedési görbék, a továbbélés rendje.

2-12 gy. Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.

2018. 03. 01. 3. ea. Globális élelmiszerhiány, éhezés és migráció. A mezőgazdasági művelésbe vonható területek problémái (talaj, éghajlati korlátok, technológia).

2018. 03. 08. 4. ea. A természetátalakító tevékenység hatásai, kezelési lehetőségek.

2018. 03. 15. 5. ea. Jólét és szegénység.

2018. 03. 22. 6. ea. A világgazdaság folyamatai, a világ országainak kölcsönös egymásrautaltsága.

2018. 03. 29. 7. ea. Az energiagazdaság problémái, növekvő energiaigény.

2018. 04. 05. 8. ea. Területi feszültségek, a népesség egyenlőtlen térbeli eloszlása.

2018. 04. 12. 9. ea. Területi feszültségek, kulturális sokszínűség.

2018. 04. 19. 10. ea. A város, mint a problémák tárháza.

2018. 04. 26. 11. ea. A betegségek globális súlya.

2018. 05. 03. 12. ea. A nemzetközi munkamegosztás gazdasági hatásai, a globális piac.

2018. 05. 10. 13. ea. Fegyverkezési verseny, eladósodás. Az adósságválság hatásai, politikai válság.

13. gy. Az esettanulmányok feldolgozása alapján összeállított szemináriumi dolgozat leadása.

2018. 05. 17. 14. ea. Összegzés, elővizsga lehetősége.

14. gy. Félév értékelése. A feladatok pótlásának lehetősége.

Félévközi számonkérés módja:

Az előadások során megismert problémák feldolgozása a gyakorlati órák keretében, közös munka, ahol a hallgatóknak képesnek kell lenniük, logikus földrajzi állítások megfogalmazására, azok feltételeinek és az azokból levonható következtetések pontos megadásával. Egyes órákra beadandót kell készíteni. Ezekről pontos információt mindig az előző heti órán kapnak a hallgatók. Ezeket a feladatokat határidőre maradéktalanul kell teljesíteni.

Gyakorlati-elemző évközi feladat megfelelő szintű teljesítése, ami beleszámít, mint félévközi feladat teljesítés a vizsgajegybe 20%-ban. A vizsgajegy az órán végzett szóbeli munkában jelentkező aktivitásból (10%), a gyakorlati feladat teljesítéséből (20%), valamint a félévvégi vizsgajegyből (70%) tevődik össze. A tárgy elvégzése során a hallgató képes a földrajztudomány ismeretrendszerét alkotó különböző elképzelések részletes analizésére, az átfogó és speciális összefüggések szintetizálására és azok értékelésére, a földrajztudományi elméletek, elvek kritikus szemléletű bírálatára a változó természeti és társadalmi környezet tükrében.

Értékelés:

100–85% jeles; 84–75% jó; 74–63% közepes; 62–51% elégséges; 50–0%: elégtelen.

Kötelező irodalom:

Birg, H. 2005: A világ népessége. Dinamikus növekedés és leselkedő csapdák. Corvina Kiadó, Budapest, 150 p.

K. Bruce Newbold 2014: Population Geography. Tools and Issues. Rowman & Littlefield Publishers, 340 p.

Seitz, John L. 2008: Global Issues. An Introduction. Third Edition. Blackwell, 308 p.

Peter Haggett: Geográfia, globális szintézis. Typotex Kiadó, Budapest, 2006. 842 p.

Ajánlott irodalom:

Holdsworth, C. Finney, N. Marshall, A. and Norman, P. 2013: Population and Society. Sage, 230 p.

Lutz, W. – Richter, R – Wilson, C. (editors) 2006: The New Generations of Europeans: Demography and Families in the Enlarged European Union (Population and Sustainable Development). Routledge, 404 p.

P. Daniels, M. Bradshaws, D. Shaw, J. Sidaway 2001: Human Geography. Issues for the 21st Century. Pearson Education., 561 p.

2. Részletes tematika

Dátum	Előadás
2018.02.16.	Bevezetés. A globális társadalmi problémák kialakulása, alapjai.
2018. 02. 22.	A népségnövekedés dinamikája, népségnövekedési görbék, a továbbélés rendje.
2018. 03. 01.	Globális élelmiszerhiány, éhezés és migráció. A mezőgazdasági művelésbe vonható területek problémái (talaj, éghajlati korlátok, technológia).
2018. 03. 08.	A természetátalakító tevékenység hatásai, kezelési lehetőségek.
2018. 03. 15.	Nemzeti ünnep, oktatási szünet
2018. 03. 22.	Jólét és szegénység. A világgazdaság folyamatai, a világ országainak kölcsönös egymásrataltsága.
2018. 03. 29.	Az energiagazdaság problémái, növekvő energiaigény.
2018. 04. 05.	Területi feszültségek, a népesség egyenlőtlen térbeli eloszlása.
2018. 04. 12.	Területi feszültségek, kulturális sokszínűség.
2018. 04. 19.	A város, mint a problémák tárháza.
2018. 04. 26.	A betegségek globális súlya.
2018. 05. 03.	A nemzetközi munkamegosztás gazdasági hatásai, a globális piac.
2018. 05. 10.	Fegyverkezési verseny, eladósodás. Az adósságválság hatásai, politikai válság.
2018. 05. 17.	Összegzés, elővizsga lehetősége.

Dátum	Gyakorlat
2018.02.16.	<i>A gyakorlati óra feladatainak ismertetése.</i>
2018. 02. 22.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 03. 01.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 03. 08.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 03. 15.	Nemzeti ünnep, oktatási szünet
2018. 03. 22.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 03. 29.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 04. 05.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 04. 12.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 04. 19.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 04. 26.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 05. 03.	<i>Az előadások elméleti anyagaihoz kapcsolódó gyakorlati feladatok megoldása.</i>
2018. 05. 10.	<i>Az esettanulmányok feldolgozása alapján összeállított szemináriumi dolgozat leadása.</i>
2018. 05. 17.	<i>Félév értékelése. A feladatok pótlásának lehetősége.</i>

3. Gyakorlati feladatok

A félév során két gyakorlati feladatot kell teljesíteni, aminek két része van.

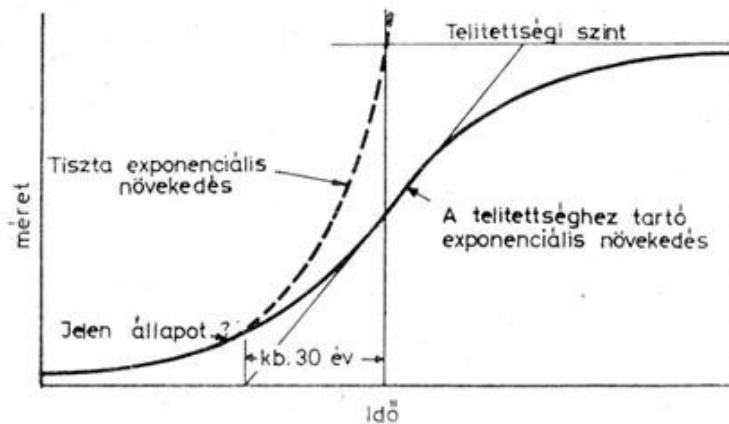
1. feladat: Az előadások ismeretanyaga alapján válasszon ki egy globális társadalomföldrajzi problémát, aminek elemzésével a bemutatja a probléma kialakulását, jellemzőit és megoldási lehetőségeit!

2. feladat: Készítsen egy 5-10 oldalas elemzést a választott globális problémával kapcsolatosan és tartson egy prezentációt, ami 15 perc időtartamot fed le!

4. Vizsgakérdések, írásbeli zárthelyi dolgozat

Globális társadalmi problémák. vizsgateszt

1. kérdés: Az ábra segítségével írja le, hogy mit jelent a logisztikus népességnövekedés, milyen képlettel írható le? (10 pont)

Válasz: Amikor a népesség kedvező környezeti feltételek mellett, korlátoktól mentesen fejlődhet, növekedése exponenciális görbét ír le. Ha azonban bevezetjük az eltartóképesség, vagy telítettségi szint fogalmát (K), akkor a biológiai növekedés lehetőségeit, azaz a biotikus potenciált, a környezet oldaláról fellépő nyomás módosítja.

Ezt a környezeti nyomást beépíthetjük a képletbe:

$$\frac{dN}{dt} = rN \frac{K - N}{K}$$

Ahol N=a népesség száma

K=a maximális népességszám, amit az eltartóképesség megenged

r= az egy főre jutó szaporulat,

d/dt= egy növekedési ütem egységnyi idő alatt.

N és K kifejezhető népsűrűségi értékekkel is.

2. kérdés: Mit jelent a gettóképződés, mik a jellemzői, melyik globális problémacsoporthoz tartozik? (16 pont)

Válasz: A szegény falusiak városba áramlása a nyugati világban is ismert, ami az előzőektől eltérő, de társadalmi szempontból nagyban hasonló képződmény, a gettó kialakulásához vezetett. Észak-Amerika modern kori városfejlődésében a gettó szót sokkal inkább egy határozott etnikai vagy kulturális jegyekkel rendelkező népcsoport által megszállt lakónegyed megjelölésére használják.

Ennélfogva ma leggyakrabban a feketék, a Puerto Rico-iak, a mexikói bevándorlók lakónegyedét értik alatta.

A gettó kialakulását két tényezőcsoport segíti elő:

Egyrészt a nemzetiség belső kohéziója;

Másrészt a többségi társadalom által emelt „láthatatlan fal”.

Bár a gettó határait a térben sohasem rögzítik, a lakásárak színvonala vagy a helybeliek hajlandósága, hogy lakásukat a kisebbség tagjainak eladják, mégis egyértelműen kijelöli a gettó határát.

A legtöbb gettó esetében a kirekesztés összetett módon megy végbe: mindenki kirekeszti a tőle eltérőt.

Ezek a területeken az egy főre eső jövedelem rendszerint alacsony, a lakások túlszűfoltak, a munkanélküliség szintje magasabb, a népesség egészségügyi állapota rosszabb a városi átlagnál, miközben kiugró a bűnözési ráta.

Baltimore-ban van fekete városrész, lumbec indián negyed, kínaiak, jamaikaiak, kubaiak.

Bostonban markáns olasz és ír negyedeket találunk.

Az etnikailag eltérő városrészek növekedése, még ha azok szórtan is helyezkednek el, többnyire tortaszelethez hasonlóan ék formában megy végbe.

A probléma a városi terek és a városi népesség folyamatos növekedésének problematikájához tartozó fogalom.

3. kérdés: A következő adatok millárd USD-ben vannak megadva, milyen globális problémát jelent a számsorokhoz tartozó folyamat? (10 pont)

Válasz:

• USA	420	• Szaúd-Arábia	22,2
• Kína	51	• India	16,2
• Oroszország	50,8	• Dél-Korea	14,8
• Japán	41,4	• Izrael	9,9
• Nagy Britannia	41,3	• Ausztrália	9,9
• Franciaország	34,9	• Brazília	9,7
• Németország	27,4	• Törökország	9,2
• Olaszország	22,3		

A mostani fegyverkezési verseny vezetője egyértelműen az USA. 1940-ben az Egyesült Államok csak a világ 16. legrágább hadseregét tudhatta magáénak, 2004-ben viszont közel minden második fegyverre költött dollárt az amerikai kormány fizette ki. Az új fegyverkezési verseny különlegessége, hogy szemben a korábbi nagyhatalmak közti versengéssel, a helyzet teljesen aránytalan. Az USA egyre többet költ, a többi ország pedig bármilyen látványosan is emeli kiadásait, megközelíteni sem tudja az amerikai fegyverkezést. A világ kormányai átlagosan pénzüket 2,3 százalékát költik katonai célra.

A legtöbbet a Közel-Keleten, itt 6,3 százalékot. A legkevesebbet Latin-Amerikában költik a kormányok hadseregére, és ez az a térség, ahol a legtöbbet csökkentették tavaly a katonai kiadásokat.

4. kérdés: Napjainkban a betegségeknek is globális következményei vannak, nevezze meg azt a 6 betegséget, melyet veszélyforrásnak ítélnék meg! (6 pont)

Válasz:

1. légzőszervi betegségek
2. keringési betegségek
3. rák

4. perinatális-újszülöttkori és maternális betegségek
5. fertőzések és parazita okozta megbetegedések
6. egyéb és ismeretlen okból létrejövő megbetegedések